

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Online dark patterns

V nedávno publikovaném článku v EPRAVO.CZ Magazine[1] jsme upozornili na fenomén nekalých online praktik tzv. dark patterns, které mají dva určující prvky. Jednak prvek záměrné manipulace s adresátem/uživatelé webu a prvek výsledného neprospěchu pro tuto osobu, pokud ta tyto praktiky neodhalí dříve, než vstoupí do smluvního vztahu. Původní termín dark patterns vychází z oblasti programátorské tvorby webových stránek. Dopady dark patterns lze ovšem identifikovat i v oblasti práva.

Odkaz na tyto praktiky najdeme například ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES o nekalých obchodních praktikách nebo v českých právních předpisech upravujících ochranu spotřebitele. Význam online dark patterns jako kategorie nekalých obchodních praktik sledujeme zejména v jejich nenápadném působení, které nemusí být adresátovi/uživateli webu vždy na první pohled patrné.

Prvky online dark patterns lze identifikovat například u e-shopů. Jejich projev lze konkrétně ilustrovat na tvorbě ceny při online nákupu letenek. Některé weby leteckých společností totiž fungují na tzv. principu vábničky (v typologii dark patterns označované jako tzv. roach motel). Weby s takto nastaveným dark patterns vábí uživatele k nákupu zobrazováním nižší ceny. Teprve až v závěrečné fázi připočítávají k této nízké ceně ostatní položky (letištní taxy, palivový příplatek, pojištění nebo DPH). V konečném důsledku je tak výsledná cena často mnohem vyšší než uživatel původně očekával. Uživatel je tímto jednáním pochopitelně klamán, neboť mu je podsouván zavádějící obraz o skutečné ceně.

Při srovnávání cen jednotlivých poskytovatelů letenek je přitom brána v úvahu cena nižší. Tuto cenu ovšem nelze získat. Zdánlivě nižší nabídka se tedy vlivem dalších položek stává vyšší a méně výhodná. Terminologií online dark patterns bychom tuto praktiku mohli označit jako hidden costs či price comparison prevention, odbornou právníckou terminologií pak jako druh cenové diskriminace.

Rödl & Partner

Problematika používání dark patterns se netýká pouze webů nabízejících prodej letenek. Česká obchodní inspekce již v souvislosti s nekalými praktikami, jež ohrožují zájmy spotřebitele a důvěryhodnost v e-commerce, upozornila na řadu rizikových e-shopů[2]. Domníváme se však, že vzhledem k povaze důsledků, které mohou takové praktiky mít na konečného uživatele, bude v těchto případech v budoucnu nevyhnutelný razantnější zásah s vyššími finančními dopady.

Na problém používání online dark patterns poukázal také Nejvyšší správní soud ČR ve věci zprostředkovatele zájezdů. Ve svém rozhodnutí potvrdil, že pokuta udělená Českou obchodní inspekcí za používání nekalé praktiky na webu je po právu. Dark patterns typu hidden costs identifikoval Nejvyšší správní soud ČR tak, že „... některé z těchto položek je přitom nezbytně nutné uhradit, bez jejich uhrazení se zájezdu nelze zúčastnit...“ a dále uzavřel, že „... není žádný rozumný

důvod k tomu, aby uvedené položky byly uváděny odděleně od ceny zájezdu.”[3]

Dalším příkladem online dark patterns je případ zprostředkovatelského serveru vstupenek, který používal výše uvedený model klamání uživatelů skrytými poplatky (typ hidden costs). Po objednání vstupenky se dodatečně vygenerovaly poplatky (například poplatek za rezervaci a dopravné), o kterých uživatel před potvrzením objednávky nevěděl. Zrušil-li uživatel již zaplacenou objednávku, zaplacená částka mu sice byla vrácena, ale pouze z části. Ponižena totiž byla o údajný rezervační poplatek. Tento případ již také sleduje Česká obchodní inspekce.[4]

Nedostatečné poskytování informací na webu e-shopů stojí i za dalšími druhy dark patterns, které mohou působit současně vedle sebe. Například skutečnost, že webová stránka je v českém jazyce ještě automaticky neznamená, že se závazkový vztah vzniklý na základě objednávky na tomto webu bude řídit právním řádem České republiky. Neblahou realitou totiž je existence e-shopů, jejichž provozovateli jsou anonymní obchodní společnosti nebo ty se sídlem mimo EU. V důsledku toho mohou vzniknout praktické problémy s vymahatelností spotřebitelských práv (jazykové bariéry, nesprávné kontaktní údaje, nemožnost vznášet nároky atp.).

Problematika dark patterns je ovšem aktuální i mimo online prostředí, což je seznatelné například z posledního vývoje kolem tzv. energetických šmejdu. Proti nežádoucím praktikám některých zprostředkovatelů dodávek energií zakročila Česká obchodní inspekce, když konstatovala porušování práv spotřebitele a odhalila zakázané praktiky mimo jiné v koncepci uzavírání smluv. V této souvislosti se uvažuje na úrovni vlády ČR i o změnách příslušné legislativy.

Teoretickou otázkou zůstává, zda a jakou formou lze účinně regulovat digitální prostředí internetu a zda je nutno na něj vůbec pohlížet odděleně od jiných nekalých obchodních praktik, které jsou realizovány mimo online prostředí. Přístup práva má ve virtuálním prostředí má sice jisté přirozené limity, kterými jsou zejména svobodnější a rychlejší rozvoj informační společnosti. Ani to by ovšem nemělo jít proti smyslu právní úpravy, která nekalé obchodní praktiky, ať ty online či jiné, zakazuje.

Mgr. Lucie Kianková, BA,
advokátka / IP & IT Law Team Leader

Mgr. Libor Pavlíček,
právník

Platněřská 2
110 00 Praha 1

Tel.: +420 236 163 111
e-mail: prag@roedl.com

[1] Viz EPRAVO.CZ Magazine | 1/2019.

[2] K dispozici >>> [zde](#).

[3] Viz rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 22. června 2011, sp. zn. 1 As 59/2011

[4] K dispozici >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [AI omnibus](#)
- [Když model počítá správně, ale závěr je zavádějící: limity AI při oceňování podniků](#)
- [Vyčlenění rodinných nemovitostí \(i v podobě podílu v bytovém družstvu\) do svěřenského fondu](#)
- [Sport versus EU - aktuální sportovní kauzy rozhodované Soudním dvorem EU](#)
- [Dokazování negativních skutečností ve sporném řízení](#)
- [Neoprávněný odběr elektřiny - překvapení vlastníka?](#)
- [Rodič u dítěte v nemocnici: právo na přítomnost neznamena bez dalšího právo na přespání na jip/jirp](#)
- [Pokuta za švarcsystém kurýrů Rohlíku potvrzena Ústavním soudem](#)
- [Metropolitní plán schválen. Je Váš projekt v bezpečí?](#)
- [Posouzení shody dle AI Act - zkušenosti z praxe](#)
- [Začínají soudy zohledňovat náklady podnikatelů při plnění právních povinností v oblasti e-commerce?](#)